

İran - Türk Mûsikîsî'ne Etnomüzikolojik Yaklaşım

Aşkın ÇELİK

Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Devlet Konservatuarı Geleneksel Türk Müziği Bölümü
a_celik36@hotmail.com

Öz

Türk medeniyetleri ve topluluklarının çok geniş bir coğrafyada bulunması, Türk Mûsikîsî'nin kullanım ve etkileşim sahasının niteliğini belirlemiştir. İran'ın çeşitli kesimleri de birçok Türk topluluğunun yaşadığı bölgelerdir. Buralarda İran Türkleri'nin mûsikîsî hüküm sürmekte ve bu mûsikî özünden hiçbir şey kaybetmeyerek Anadolu'daki aynı altsoya mensup Türk boylarıyla benzer özellikler taşımaktadır. Bu anlamda İran'da yaşayan Terekemeler ve Karamanoğlu Beyliği'nin dağılan, göçen bazı toplulukları ile Anadolu'da, Trabzon ve çevresinde yaşayan Kıpçak, Çepni ve Karamanoğlu halkları arasındaki ağız özellikleri ve ezgisel motifler birbiriyle örtüşmektedir. Bu çalışma; İran coğrafyası ile Trabzon ve çevresi ortak halklarının mûsikî ve ağız özelliklerindeki benzerlikleri etnolojik ve müzikolojik bir incelemeye tâbi tutmayı amaçlamaktadır. Çalışma; iki coğrafyada yaşayan aynı soya mensup toplulukların söz konusu hususlarda benzerliklerini kaynaklarla temellendirmesi bakımından önemlidir. Etnomüzikoloji evreninden İran ve Türk Mûsikîsî'nin ortak özelliklerinin örneklem olarak kabul edildiği çalışmada; kaynak tarama, analiz, derleme ve karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mûsikî, İran, Trabzon, Terekemeler, Karamanoğulları

Ethnomusicological Approach to Iranian-Turkish Music

Abstract

Turkish civilizations and communities stay in a large geograph and this determines the quality of interaction area of Turkish Music. Many Turkish communities live in various regions in Iran. In these regions Iran Turk's Music prevails and this music, without losing anything from its soul, has the same characteristics of Turkish tribes living in Anatolia. In this sense, accent properties and melodic patterns coincide each other between "Terekemes" and some immigrated communities of "Karamanoğlu Beylic" living in Iran and "Kıpçak", "Çepni" "Karamanoğlu" people living in Anatolia around Trabzon. The aim of this study is to examine the similarities of music and accent of people living in Iran geography and Trabzon and its around ethnomusicologically and musicologically. This study is important in respect to strengthen these similarities being talked about by sources between communities belonging same ancestry and living in two geography. In this study, which is considered as sample of same properties between Iran and Turkish Music in ethnomusicology world, literature review, analysis, and comparison methods are used.

Keywords: Mûsikî, İran, Trabzon, Terekemeler, Karamanoğulları

Giriş

Muazzam bir harsı ifâde eden Türk Mûsikîsi; birçok medeniyetin kültürüyle etkileşim içerisine girmiş, dolayısıyla aynı oranda geniş bir coğrafyada yüzlerce yıl yaşamıştır.

25 asırdır Türkler, Asya kıtasının en büyük kısmında, Avrupa kıtasının mühim bir kısmında, Afrika kıtasının kuzey ve doğu kısmında uzun hâkimiyetler kurmuşlardır. Burada bıraktıkları medeniyet, kültür ve sanat unsurları arasında mûsikînin mühim yeri vardır.¹

Çin'de Uygur Türkleri, Romanya'da Gagavuz Türkleri, Yunanistan, Bulgaristan gibi komşu ülkelerdeki Türk soylarının yüzlerce yıllık varlığı, hattâ Afrika kıtasının belli bölgelerine yerleşmiş Türk toplulukları yanında belki en çok etkileşimde bulunulan bölge, İran medeniyetidir.

İran'ın Tebriz, Urmiye, Maraga, Isfahan vd. belli bölgeleri çok kere göç, sürgün veya iskân bölgesi olarak kullanılmış ve böylece Türk Kültür ve Medeniyeti de bu sahalara yerleşmiştir. Bu vesileyle bu coğrafyalarda Türk Mûsikîsi kullanılıp yaşatılırken Türk ezgi – makam yapısı, ritim – usul özellikleri ve sazları yanında bu mûsikînin bir özelliği olan Türk Dili de çeşitli şekillerde yer edinmiştir.

Özgün İran Mûsikîsi Orta Doğu ülkelerinin (özellikle Türkiye) mûsikîleriyle pek çok benzerlikler gösterir.²

İran Türkleri'nde Etnokültürel Yapı

İran'ın çeşitli bölgelerine yerleşen Türk topluluklarının mûsikî anlayışları ve ağız özellikleri de tabii olarak çeşitlilik arz eder. İran'ın Sulduz bölgesindeki Karapapahlar, Nişabur, Hemedan, Urmiye'deki Afşarlar, Tebriz'deki Azerî Türk soyları ile yine Tebriz ve Urmiye bölgelerine yerleştirilen Karamanoğulları ailesi gibi geniş hânedân topluluklar Türk Mûsikîsi'ni İran'ın muhtelif bölgelerine nakşetmişlerdir. Öyle ki Türk Mûsikîsi'nin İran'daki varlığı, eski İran Mûsikîsi'ne rağbeti geriletmiş hatta göreceli olarak unutturmuştur.

Türkler'in İran coğrafyasına köklü bir şekilde yerleşmeye başlamaları İslâmîyet'i kabûllerinden sonra, yani VIII. yüzyılın başlarından itibaren mümkün olacaktır. Bu yerleşme Samanoğulları ve Gazneliler döneminde iyice gelişecek, nihâyet İran, Selçuklular eliyle daha XI. yüzyılın başlarında Anadolu'dan önce tam bir Türk yurdu hâline getirilecektir.³

İran yüzyıllar boyunca Anadolu ve Türkistan arasında yer alan sadece bir geçiş bölgesi değildir. Bu coğrafya, aynı zamanda kadim bir Türk yurdu hüviyetini haizdir.⁴

¹ Öztuna, Yılmaz, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, (Ankara, AKM Yayınları, 2000), s.500.

² Erişim tarihi: 11.10.2016, 12:34, <http://www.irankulturevi.com/turkce/muziktarih.htm>.

³ Kafkasyalı, Ali, *İran Türk Âşıkları ve Millî Kimlik*, (Erzurum, Eren Ofset, 1. Baskı, 2007), s. 18 – 19.

⁴ Kafkasyalı, Ali, *İran Türk Âşıkları ve Millî Kimlik*, (Erzurum, Eren Ofset, 1. Baskı, 2007), s. 33.

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences
Researches"

ISSN: 2147-1185

İran ve Anadolu kültürel birlikteliğinin nedeni sadece sürgünler, fetihler, iskânlar değil aynı zamanda ticaret yollarıyla iki ülkenin iktisâdî münâbetlerinin yoğun şekilde uzun süre devam etmesidir. İpek yolu üzerinden gerçekleştirilen ticârî ilişkiler, kültürlerin zamanla bir paydada buluşmasını ve alışverişini de beraberinde getirmiştir. Böylece karşılıklı bir maddî - mânevî zenginleşme söz konusu olmuştur.

Bu anlamda örneğin Trabzon'dan Tebriz'e ticaret yolunun olması bu şehri daha da önemli bir hale getirmiştir. (...) Trabzon'un zamanla ipek yolunun batıdaki merkezi haline gelmesi onu oldukça zenginleştirmiştir. Şehir böylece başlıca sanat ve ticaret merkezlerinden biri olmuştur.⁵

Türk Kültürü; yüzlerce yıllık etkileşim sürecinde Türk Medeniyeti'ne özellikle edebî alanda tesir etmiş olan İran Medeniyeti'nde de mûsikî ve dil özellikleri yönünden mühim bir yere sahiptir. Selçuklu ve Osmanlı Medeniyeti'nde edebiyat ve sanat dili olarak Farsça tercih edilmiştir. Öyle ki Mevlânâ'nın Mesnevîsinden, Abdülkâdir Merâgî'nin Makasidu'l Elhân'ına kadar birçok eser bu dilde yazılmıştır. Anadolu'da dahî yazılan cönklerde, güfte mecmuâları ve risâlelerde Farsça'ya rastlamak gayet mümkün olmaktadır. İran'dan getirtilen birçok bestekâr ve mûsikî bilgini saraylarda görevlendirilmiş, Türk Kültürü'ne katkıda bulunmuşlardır. Yakın zamana kadar bu etkileşim devam etmiştir.

İran Türkleri'nin edebiyat, eğitim ve siyaset tarihinde önemli iz bırakan bir edebî şahsiyet Tâkî Rifat Tebrizî (1890-1921); ilk tahsilini Tebriz'de aldıktan sonra İstanbul'a gidip İstanbul Türkçesi'ni ve Fransızca'yı öğrenmiş, bir süre Trabzon'da İranlı Türkler'in tahsil aldığı Nasirî mektebinin müdürlüğünü yapmış ve I. Dünya Savaşının başlamasıyla Tebriz'e dönmüştür.⁶

İran'daki Türk toplulukları, İran bölgesinde sazlarını icrâ etmişler ve bölgenin mûsikî algısını etkilemişlerdir.

Çögür, İran Türkleri'nde de görülmektedir.⁷ Şeştar (şeşte, şešta), bugün yalnızca İran ve Azerbaycan Türkleri tarafından kullanılır. Adını, altı telli olmasından dolayı almıştır. Eski Anadolu kitaplarında bu Farsça adlı çalgı "altı kılı kopuz" diye yorumlanır. Şeşhâne; altı evli, yani altı telli demektir. Bu da İran Türkleri'nden gelen bir çalgıdır.⁸

Ud ve tar gibi mızraplı sazlar, ney (nay) ve zurna gibi üflemeliler ile kemençe ve rebab gibi yaylı sazlar, İran Türkleri tarafından kullanılan ve diğer etnik toplulukların kültüründe de yer edinen unsurlardır.

⁵ Köse, Bayram Arif, Ortaçağda Trabzon ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2012.), s. 37 – 38.

⁶ Kafkasyalı, Ali, *İran Türkleri*, (İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları, 2010), s. 216.

⁷ Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 9, 1987), s. 75.

⁸ Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 9, 1987), s. 82 – 83.

İran Türklerince kullanılan şeştar, setar, tar, kemençe, kemane, rubab gibi çalgı isimleri ile bam (kalın tel) ve zir (ince tel) gibi terimler de Farsçadır ve bu kültür birlikteliğini ifâde etmektedir.

Saz teli anlamında söylenen Farsça "tar" sözü, şimdilik yalnızca Azerî ve İran Türkleri'nin Türk kültür çevrelerinde söylenmektedir.⁹

Yeni İran Mûsikîsi çeşitli hususiyetleriyle beraber Türk Mûsikîsi makamlarına dayanır.¹⁰ İran geleneksel mûsikîsindeki makam isimleri Türk Mûsikîsi makamlarıyla benzerlik göstermektedir. İran Geleneksel Sanat Müziği'nde Şûr, Segâh, Çehargâh, Mahûr, Hümayûn, Rast, Pençgâh ve Nevâ olmak üzere yedi makam kullanılmaktadır. Bu makamlar Türk Kültür ve Medeniyeti'nden izhâr olmuş ve Türk topluluklarınca birçok bölgede kullanılıp geliştirilmiştir.

İran – Anadolu Türk kültürel birlikteliğini oluşturan bir diğer etmen de şüphesiz soy birliğidir. İran ve Anadolu halklarının bahsedildiği gibi aynı kültürel temeli ifade etmelerinin yanı sıra zaten eski bir Türk yurdu olan İran bölgeleri aynı atalara sahip Türk topluluklarının vatanı olmuş ve bu durum etnokültürel bir özellik hâline gelmiştir.

İran, halkının çoğunluğu bakımından zaten bir Türk kültür çevresiydi.¹¹ Azeri – Türk geleneği, İran içlerine doğru uzayıp gider.¹²

Bugün Türkiye'de Türk Halk Müziği veya Türk Klasik Müziği adlandırılmasıyla tanınan türlerin Türkiye Türkleri ile İran, Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan Türkleri'nin ortak ataları olan Oğuz boyunun tarihi ve tecrübesiyle ortaya çıktığını özellikle ve öncelikle vurgulamamız gerekir. XI. yüzyıldan itibaren kendilerine "Türkmen" de denilen Oğuzlar, Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucularıdır. 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'yu yurt tutmalarından önce İran'da siyâsî hâkimiyeti ele almışlardı. (...) Hemen aynı veya benzer özellikler gösteren türkülerin değişik yörelerde karşımıza çıkmasına dair berrak bilgilere, ancak aynı boya bağlı obaların yerleşim durumlarını inceleyerek ulaşabileceğimiz kanaatindeyiz.¹³

Bu soy birlikteliğinin, mûsikî ve dil özelliklerini de benzer kıldığı muhakkaktır.

Tespitlerimize göre İran'daki Terekemeler'in (Karapapahlar) ve Karamanoğlu Beyliği'nin sürgün yoluyla Tebriz, Urmiye gibi bölgelere yerleşmiş toplulukları ile Anadolu'daki aynı soya mensup halkların mûsikî ve dil unsurları benzer özellikler taşımaktadır. Trabzon bölgesi yerel halkı ile Terekemeler, Oğuz boyunun kültürel yakınlığa sahip soylarına mensup olmaları dolayısıyla benzer ağız özelliklerini kullanmaktadırlar.

⁹ Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 9, 1987), s. 94.

¹⁰ Öztuna, Yılmaz, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, (Ankara, AKM Yayınları, 2000), s. 501

¹¹ Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 8, 1987), s. 400.

¹² Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 8, 1987), s. 516.

¹³ Erişim Tarihi: 25.10.2016, 12:30, <http://www.musikidergisi.net/?p=1646>,

Trabzon ve civar bölgelerdeki Kıpçaklar'ın Kafkasya kökenli olması, Çepniler'in ise aslen Alevî kültüre mensup olması bu benzerliğin sebeplerindedir.

Ahan (işte, burada), ahora (yakın bir yer), ula (arkadaş), peştamal, ula ula (hele), mertek (uzun odun)¹⁴ gibi kelimeler Karapapah ve Doğu Karadeniz şivesi ortak dağarcığını ifade etmektedir.

İran'da çok sayıda Karapapah Türkü'nün olduğu bilinmektedir. Karapapahlar İran'da Sulduz bölgesinde yaşamaktadır.¹⁵ Fakat -diğer bir kısım Terekeme halk- Türkiye'de Kars, Muş gibi Kuzeydoğu illerindeki etnik boylardandır.¹⁶ Aynı zamanda Terekemeler'in bir kısmının Alevî olduğu mâlûmdur. Nitekim Kıpçaklar ve Çepniler ile benzer özelliklere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Öte yandan Rize, Giresun ve özellikle Trabzon bölgesine yerleşen Karamanoğlu Beyliği'ne mensup hânedân aile ve topluluklar, Tebriz ve Urmiye bölgelerine yerleşmiş olan Karamanoğlu halkıyla kültürel benzeşme göstermektedir.

Karamanlılar, Fatih Sultan Mehmed'le başlayan sürgün faaliyetlerinin ardından özellikle Konya, Niğde ve Trabzon'da meskûn olmuştur. Anadolu dışında da Rumeli ve Tebriz ve civarına gönderilmişlerdir. Karamanoğlu İshak Bey'in kabri dahî Tebriz'dedir.

Karamanoğulları ailesi, Fatih Sultan Mehmed çağında İran'a çekilmişler, Tebriz şehrine yerleşmişlerdir.¹⁷

İran ve Doğu Karadeniz bölgelerinde bulunan Karaman sürgünlerinin mûsikî kültürü ve ağız özellikleri aynı şekilde yakınlık gösterir.

(...) Sürmene – Rize arasında tıpkı Tebrizliler gibi “ke”yi “çe”, “ge”yi “ce” biçiminde konuşan ahâli de 1501 Tebriz – Akkoyunlu felâketinden kaçıp kurtulabilerek Trabzon Sancağı'na sığınan ve Sultan Selim tarafından buralara yerleştirilen Akkoyunlu uruğu kalıntılarıdır.¹⁸

(...) Müzikolog Ahmet Adnan Saygun'un 1937'de İstanbul'da basılan “Rize, Artvin ve Kars Havâlisi Türkü, Saz ve Oyun Havaları Hakkında Bazı Mâlûmât” adlı kitabında da (s. 31) yerli ağız ile tespit edilen bir Rize türküsünde bu husûsiyetleri görüyoruz. Sürmene – Rize ile Erzurum ve Tebriz halkının; cöz / göz, Türç / Türk, çörüç / körük, cavur / gâvur, cemi / gemi, çitap / kitap diye konuşmaları ancak kök birliğinden ileri gelme olup, 1501'de Şah İsmâil'in işgâl ve kırımına uğrayan sünnî Akkoyunlu başkenti

¹⁴ Kemalöğlü, Muhammed, *Terekeme – Karapapah Türkleri Ağzına Ait Sözcükler “Muş – Bulanık Çevresi”*, (İstanbul, Türkiyat Mecmuâsı, C. 22, 2012), s. 67 – 86.

¹⁵ Kemalöğlü, Muhammed, *Terekeme – Karapapah Türkleri Ağzına Ait Sözcükler “Muş – Bulanık Çevresi”*, (İstanbul, Türkiyat Mecmuâsı, C. 22, 2012), s. 65.

¹⁶ Caferoğlu, Ahmet, *Türk Kavimleri*, (İstanbul, Enderun Kitabevi, , 1988), s. 69.

¹⁷ Gülcan, Ali, *Karamanoğulları'nın Kökenleri ve Selçuk – Osmanlılar Karşısında Kişilikleri*, (Eskişehir, Uğur Ofset, 1995), s. 7.

¹⁸ Kırzioğlu, Fahrettin, *Osmanlılar'ın Kafkas - Elleri'ni Fethi*, (Ankara, TTK Basımevi, 1993), s. 85.

Tebriz'den anılan sebeplerle kaçıp göçen halkın, Erzurum ve Karadeniz'in o (doğu) kesiminde de eski şîvelerini muhâfaza etmeleriyle îzah edilebilir.¹⁹

Türk Mûsikîsi, kullandığı dil ve mûsikî özelliği münâsebetiyle binlerce yıllık harsa dayanmaktadır. Birçok medeniyetten etkileşim sonucu edindiği kültürel unsurları kendi köklü anlayış ve algısında eritmiş, bir o kadar da tesir etmiştir. Üç kıtada yerleşmiş olan Türk topluluklarının birçoğu da göçler veya sürgünlerle bölünmüştür. İşte Tebriz'deki bir türkünün icrâsında görülen dil özellikleri ile Anadolu'da, Doğu Karadeniz'in bir yöresinde var olan ağız özelliklerinin aynı olması veya benzeşmesi bundandır. Bu varlık, mûsikî motiflerinde ve beste biçimlerinde de gözlemlenebilir. Türk Mûsikîsi'ne ait eserlerde güftenin bölünme durumu, sadece aruza isnad edilmekten öte hece ölçüsünde de mevcuttur. Aksak ölçü ve eserde aksama – vurgu gibi yorum özellikleriyle ile özdeşleşen Türk Mûsikîsi'nde bu gibi durumlar gâyet tabii olacaktır.

Çalışmanın bu yönüne örnek teşkil etmesi bakımından bir Karadeniz ve bir Tebriz türküsünü ele alalım. İran Türkleri'nden Cavit Tebrizli'nin seslendirdiği "Dağlarda duman güzeldir"²⁰ adlı türkü ile Doğu Karadeniz'li (Rize) İsmail Türüt'ün seslendirdiği "Dursun Kaptan"²¹ adlı türkülerde ağız özellikleri benzerlik teşkil etmektedir. Tebriz türküsünün ikinci mısraı "kaşları keman güzeldir" cümlesinde "keman" kelimesindeki "k" sesi k – g arası bir tonlamayla, "güzeldir" kelimesindeki "g" sesi ise g – j arası bir tonlamayla telâffuz edilmektedir. Bunun yanında "Dursun Kaptan" türküsünde bulunan "yelken" ve "kemençe" kelimesinde "k" sesleri yine aynı tonlamayla vurgulanarak telâffuz edilmektedir.

Bunlar gibi birçok misal, iki yörede hüküm süren Türk kültürlerine özgü eserlerde açıkça görülebilir.

Aşağıdaki örneklerde İran - Türk halkına ve Trabzon – Sürmene'den 1915 yılında muhacir olarak ayrılan Karamanlı Ortodoks Türkler'e ait birer ezgi, motif benzerliği bakımından ele alınmıştır.

"İran Terâneleri" adlı eserin giriş kısmı:

"Deniz Üstünde Kayık"²² şeklinde başlayan türküden bir dördlük:

¹⁹ Kırzioğlu, Fahrettin, *Osmanlılar'ın Kafkas - Elleri'ni Fethi*, (Ankara, TTK Basımevi, 1993), s. 156 – 157.

²⁰ Erişim Tarihi: 27.10.2016, 14:15 , <https://www.youtube.com/watch?v=ZYfTkbCH86E>.

²¹ Erişim Tarihi: 27.10.2016, 14:30, <https://www.youtube.com/watch?v=nth9nA06k2Y>.

²² Bölgeye sürgün yoluyla gelen Karamanlı Ortodoks Türkler'e ait bu dördlük, Sürmene yöresinden, bu dördlüğü büyüklerinden duyan Hacire Çebi'den (1935) alınmıştır.

De niz üs tün de ka yık Ka yık de ğil fi li ka Na sıl ke men çe ça lar
Si mi yor un Yo ri ga

Bu iki ezgide makam ve usûl benzerliği dışında ezgisel motiflerin yakınlık arz ettiği hemen fark edilmektedir. İlk ölçüde duyulan bu benzerlik ikinci ölçüde bir nota hâricinde eş niteliktedir. Görüldüğü üzere diğer ölçüler de çok yakın nitelikte duyum özelliği göstermektedir.

Sonuç

İki ayrı coğrafyada yaşayan toplulukların mûsikîlerinin veya diğer kültürel özelliklerinin benzerliği, belli olgulara dayanır. Bu topluluklar ya birbirine yakın yerlerde yaşaması dolayısıyla yoğun etkileşim geçirmiş veyahut da ayrı coğrafyalardaki bu topluluklar esâsen göç, sürgün ve iskân gibi yollarla birbirinden uzaklaşan soydaşlardan ibârettir.

İran - Türk toplulukları ile Anadolu'nun belli bölgelerindeki halkın folklorik unsurlarının çeşitli oranlarda benzer özellikler arz etmesi bu nedenledir. Bu itibarla söz konusu mûsikîlerin, melodik yapı yanında ağız özellikleri ve güfte kullanımı birbiriyle örtüşmektedir.

İran'ın çeşitli bölgelerindeki Terekemeler veya Karamanoğlu mirası toplulukları ile Trabzon ve çevre illerinin mûsikî ve ağız özellikleri de bu sûretle birbirini hatırlatıcı nitelik göstermektedir.

Kaynakça

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Kavimleri*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1988.

Gülcan, Ali, *Karamanoğulları'nın Kökenleri ve Selçuk – Osmanlılar Karşısında Kişilikleri*, Eskişehir: Uğur Ofset, 1995.

Hacire Çebi ile Röportaj, Görüşme Tarihi: 15.06.2016, Görüşme Yeri: Trabzon – Sürmene, 1935.

Erişim tarihi: 11.10.2016,12:34

<http://www.irankulturevi.com/turkce/muziktarih.htm>.

Başer, Fatma Âdile, *Türk Halk Müziği ile Türk Klâsik Müziği'nin Oluşumu ve İlişkilerine Târihten Bakmak*, Erişim Tarihi: 25.10.2016, 12:30, <http://www.musikidergisi.net/?p=1646>,

Erişim Tarihi: 25.10.2016, 11:15, https://prezi.com/ifxtdwsnbqu_/iran-muzigi-ve-turk-muzigi-karsilastirmasi/

Kafkasyalı, Ali, *İran Türkleri*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2010.

Kafkasyalı, Ali, *İran Türk Âşıkları ve Millî Kimlik*, Erzurum: Eren Ofset, 1. Baskı, 2007.

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 5, Sayı: 8
Volume: 5, Issue: 8
2016

[2993]

Kemaloğlu, Muhammed, *Terekeme – Karapapah Türkleri Ağzına Ait Sözcükler “Muş – Bulanık Çevresi”*, İstanbul: Türkiyat Mecmuâsı, C. 22, 2012.

Kırzioğlu, Fahrettin, *Osmanlılar'ın Kafkas - Elleri'ni Fethi*, Ankara: TTK Basımevi, 1993.

Köse, Bayram Arif, *Ortaçağda Trabzon ve Çevresinin Tarihî Coğrafyası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 8, 1987.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C. 9, 1987.

Öztuna, Yılmaz, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara: AKM Yayınları, 2000.

Tongal, Murat, *Geçmişten Günümüze Karaman Türkleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

itobiad

“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi”
“Journal of the Human and Social Sciences
Researches”

ISSN: 2147-1185